ARREST VAN HET HOF (VIERDE KAMER)
VAN 7 JUNI 1984 [1]

Siegfried Zelger
tegen Sebastiano Salinitri
(verzoek om een prejudiciële beslissing, ingediend door het Oberlandesgericht München)

„Executieverdrag — artikel 21: aanhangigheid van een vordering"

Zaak 129/83

Samenvatting

Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen — Aanhangigheid — Vorderingen aangebracht bij gerechten van verschillende verdragsluitende staten — „Gerecht waarbij een vordering het eerst aanhangig is gemaakt" — Begrip

(EEG-Executieverdrag, artikel 21)

Artikel 21 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, moet aldus worden uitgelegd, dat als „gerecht waarbij een vordering het eerst aanhangig is gemaakt" is te beschouwen het gerecht waar het eerst is voldaan aan de voorwaarden waaronder tot definitieve aanhangigheid kan worden besloten; deze voorwaarden moeten worden beoordeeld naar het nationale recht van elk der betrokken gerechten.

In zaak 129/83,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens het Protocol van 3 juni 1971, betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het Oberlandesgericht München, in het aldaar aanhangig geding tussen

SIEGFRIED ZELGER, te München,

en

1 — Procestaal: Duits.

SEBASTIANO SALINITRI, te Mascali (Italië),

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 21 van genoemd Verdrag, betreffende de aanhangigheid van een vordering,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Vierde kamer),

samengesteld als volgt: T. Koopmans, kamerpresident, K. Bahlmann, P. Pescatore, A. O'Keeffe en G. Bosco, rechters,

advocaat-generaal: G. F. Mancini
griffier: H. A. Rühl, hoofdadministrateur

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG ingediende schriftelijke opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

Partijen in het hoofdgeding zijn beiden kooplieden; de een is gevestigd te München (Bondsrepubliek Duitsland), de ander te Mascali (Sicilië).

Verzoeker in het hoofdgeding heeft tegen verweerder een vordering ingesteld tot terugbetaling van het restbedrag van een lening uit de jaren 1975 en 1976. Hij stelt, dat partijen uitdrukkelijk mondeling waren overeengekomen dat München de plaats van uitvoering van de verbintenis tot terugbetaling zou zijn. Verweerder in het hoofdgeding betwist de uit de lening voortvloeiende verbintenis en de overeenkomst inzake de plaats van uitvoering.

Der vordering werd op 5 augustus 1976 ingesteld bij het Landgericht München I en op 13 januari 1977 aan verweerder betekend. Daarnaast stelde verzoeker een vordering met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak in bij het Tribunale civile te Catania (Italië), zulks bij dagvaarding van 22 of 23 september 1976, die op 23 september 1976 aan verweerder werd betekend.

Aanvankelijk had het Landgericht de vordering van verzoeker in het hoofd-

geding afgewezen wegens het ontbreken van internationale bevoegdheid, op grond dat aan de vormloze overeenkomst tussen partijen inzake de plaats van uitvoering van de verbintenis geen bevoegdheid krachtens artikel 5, sub 1, Executieverdrag kon worden ontleend; partijen hadden de vormvereisten van artikel 17 Executieverdrag in acht moeten nemen. Ook het Oberlandesgericht München wees het beroep af wegens het ontbreken van internationale bevoegdheid. Daarop verzocht het Bundesgerichtshof het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing over de vraag, of een tussen kooplieden vormloos tot stand gekomen overeenkomst inzake de plaats van uitvoering voldeed aan de voorwaarden van artikel 5, sub 1, Executieverdrag.

Bij arrest van 5 januari 1980 (zaak 56/79, Zelger, Jurispr. 1980, blz. 89) antwoordde het Hof:

„Indien de plaats waar een verbintenis uit overeenkomst moet worden uitgevoerd, door partijen is aangewezen door middel van een clausule die volgens het nationale recht dat de overeenkomst beheerst, geldig is, is ingevolge artikel 5, sub 1, van het Verdrag van 27 september 1968 het gerecht van die plaats bevoegd om van geschillen met betrekking tot die verbintenis kennis te nemen, onverschillig of de in artikel 17 bedoelde vormvoorschriften al dan niet in acht zijn genomen."

Daarop vernietigde het Bundesgerichtshof de beslissing van de lagere rechters en verwees het de zaak voor hernieuwd onderzoek en afdoening naar het Landgericht terug.

Het Landgericht verklaarde de vordering echter wederom niet-ontvankelijk wegens het ontbreken van internationale bevoegdheid. Weliswaar was München als plaats van uitvoering van de contractuele verbintenis overeengekomen, maar de onbevoegdheid vloeide voort uit het feit dat reeds een vordering met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak was ingesteld en nog steeds aanhangig was bij het krachtens artikel 2 Executieverdrag bevoegde gerecht van verweerders woonplaats te Catania. De aanhangigheid bij het Landgericht München I bestond eerst sedert de betekening van de vordering op 13 januari 1977 (§§ 261, lid 1, en 253, lid 1, Zivilprozeßordnung), terwijl de aanhangigheid bij het gerecht te Catania reeds een feit was sedert de betekening van het desbetreffende processtuk op 23 september 1976. Het Landgericht achtte het gerecht te Catania bevoegd op grond van artikel 21 Executieverdrag, dat bepaalt:

„Wanneer voor gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten tussen dezelfde partijen vorderingen aanhangig zijn, welke hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, moet het gerecht, waarbij de zaak het laatst is aangebracht, zelfs ambtshalve, de partijen verwijzen naar het gerecht bij hetwelk de zaak het eerst aanhangig is gemaakt."

Verzoeker kwam in hoger beroep bij het Oberlandesgericht, waar hij stelde, dat niet het tijdstip waarop de vordering aan de wederpartij wordt betekend, beslissend is, maar het tijdstip waarop de zaak bij het gerecht wordt aangebracht.

Van oordeel dat het geschil betrekking had op vragen van uitlegging van het Executieverdrag, heeft het Oberlandesgericht München de behandeling van de zaak geschorst en het Hof bij beschikking van 22 juni 1983 de volgende prejudiciële vraag gesteld:

„Is voor de beantwoording van de vraag bij welk gerecht van een Verdragsluitende Staat een vordering het eerst aanhangig is gemaakt (artikel 21 Executieverdrag), het tijdstip beslissend waarop de zaak voor de rechter is gebracht ('Anhängigkeit'), dan wel het tijdstip waarop — door betekening van de vordering aan de verweerder — het geding volledig is ingeleid ('Rechtshängigkeit')?"

De verwijzingsbeschikking is op 8 juli 1983 ter griffie van het Hof ingeschreven.

Krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door verzoeker in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door A. Grasmüller, R. Peter en W. Hartl, advocaten te München; de Italiaanse regering, vertegenwoordigd door O. Fiumara als gemachtigde; en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur E. Zimmermann, bijgestaan door W.-D. Krause-Ablass, advocaat te Düsseldorf.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Bij beschikking van 7 december 1983 heeft het Hof krachtens artikel 90, paragrafen 1 en 2, van het Reglement voor de procesvoering besloten de zaak naar de Vierde kamer te verwijzen.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

Verzoeker in het hoofdgeding merkt op, dat de vordering bij het Landgericht München I is ingesteld op 5 augustus 1976. De vordering in Italië is, voor zover na te gaan, ingesteld op 22 september 1976. De vordering in Italië werd op 23 september 1976 aan verweerder betekend, de bij het Landgericht München I ingestelde vordering eerst op 13 januari 1977.

Nadat de vordering het eerst bij het Landgericht München is ingesteld, is zij dus daar „anhängig" geworden. Het gerecht in Catania is dus het gerecht waarbij de zaak het laatst is aangebracht, en moet dus volgens artikel 21 Executieverdrag de partijen ook ambtshalve verwijzen naar het Landgericht München I.

Verzoeker in het hoofdgeding stelt, dat de tekst van artikel 21 eerder lijkt uit te gaan van het begrip „anhängig" dan van „rechtshängig" of „erhoben". Hiervoor voert hij drie argumenten aan:

1. De tekst van artikel 21 is duidelijk. Er is geen reden om aan te nemen dat de auteurs van het Executieverdrag het verschil tussen „anhängig" en „rechtshängig" respectievelijk „erhoben" niet kenden.

   Aan de opstelling van het Executieverdrag hebben ook Duitse juristen meegewerkt, die zich evengoed als de andere onderhandelaars van het verschil bewust waren.

2. Het Executieverdrag spreekt in artikel 21 van „vorderingen" die „tussen dezelfde partijen ... aanhangig (anhängig) zijn, ... hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten", en in artikel 22 van „samenhangende vorderingen [die] bij gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten zijn aangebracht (erhoben)."

   Hiermee hebben de auteurs duidelijk laten blijken, dat zij het verschil kenden tussen „anhängig" en „erhoben" in de zin van „rechtshängig sein".

3. Om te bepalen welk gerecht van de Verdragsluitende Staten van de vordering kennis moet nemen, is het stellig zinvol en doelmatig om te zien naar het tijdstip waarop het verzoekschrift bij het gerecht is ingediend. Evenals de Duitse bepalingen inzake de relatieve bevoegdheid laat het Executieverdrag de keuze tussen verschillende gerechten. Het zijn dus de partijen die moeten beslissen bij welk gerecht en op welk ogenblik het verzoekschrift wordt ingediend. Een partij heeft dus haar keuzerecht uitgeoefend en alles wat in haar macht ligt

gedaan, zodra zij het verzoekschrift bij het gerecht van haar keuze heeft ingediend. Op de betekening hebben partijen geen invloed. Vertragingen bij de betekening kunnen dan ook niet beslissend zijn voor de bevoegdheidsvraag.

Ook voor de gerechten is het zinvol om uit te gaan van het tijdstip waarop het verzoekschrift is ingediend. Daarmee komt reeds bij de indiening van het verzoekschrift vast te staan, welk gerecht bevoegd is.

Volgens de *Italiaanse regering* blijkt uit het opschrift van de afdeling waartoe artikel 21 behoort, en uit de regel die het bevat, dat het Executieverdrag het oog heeft op twee „aanhangige" („pendenti") zaken; voor de bepaling van het tijdstip waarop elk van beide zaken aanhangig is geworden, wordt daarbij verwezen naar het betrokken nationale recht. Het „aanhangig maken" („proposizione"; het instellen van de vordering), zoals het in de betrokken bepaling wordt genoemd, is dus slechts van belang voor zover — en zodra — het bepalend is voor de formele aanhangigheid naar het recht van de staat van het aangezochte gerecht.

Dat het uitsluitend op de aanhangigheid aankomt en dat het tijdstip waarop het zover is, uitsluitend door het nationale recht wordt bepaald, blijkt duidelijk uit het rapport-Jenard over het Executieverdrag (PB C 59 van 1979, blz. 1), waarin te lezen staat (blz. 41), dat „krachtens artikel 21 de gerechten van een Verdragsluitende Staat zich zelfs ambtshalve onbevoegd moeten verklaren voor de behandeling van een aan hen voorgelegd geschil dat reeds bij het gerecht van een andere Verdragsluitende Staat aanhangig is"; dat de rechter ambtshalve tot een onderzoek moet overgaan „indien de omstandigheden doen vermoeden dat een zelfde procedure reeds voor de rechter van een land aanhangig is"; en dat „het Comité heeft beslist dat het niet nodig was in de tekst aan te geven op welk tijdstip een proces geacht moet worden aanhangig te zijn, waardoor de beantwoording van deze vraag aan elk van de nationale wetgevingen wordt overgelaten."

De in het Executieverdrag bedoelde chronologische volgorde wordt dus bepaald door het aanhangig zijn van de zaak, en dit moet worden vastgesteld aan de hand van de betrokken nationale voorschriften.

In het Italiaanse recht is de aanhangigheid geregeld in artikel 39 van de Codice di procedura civile dat, in een terminologie overeenkomend met die van artikel 21 Executieverdrag, bepaalt dat „wanneer een zelfde zaak voor verschillende gerechten is aangebracht („è proposta"), het als laatste aangezochte („successivamente adito") gerecht ... de aanhangigheid („litispendenza") vaststelt", zulks met de precisering dat „de ‚prevenzione' (chronologische volgorde) wordt bepaald door de betekening van de dagvaarding."

Volgens de Italiaanse regering laat de Duitse versie van artikel 21 dezelfde uitlegging toe als de Italiaanse en de Franse tekst. In het Frans luidt het opschrift van de afdeling „litispendance et connexité". Wanneer voor gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten tussen dezelfde partijen vorderingen zijn ingesteld („siano state proposte" — „sont formées"), welke hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, moet het gerecht waarbij de zaak het laatst is aangebracht („il giudice succes-

sivamente adito" — „la juridiction saisie en second lieu") ingevolge artikel 21 de partijen, ook ambtshalve, verwijzen naar het gerecht bij hetwelk de zaak het eerst aanhangig is gemaakt. In het Duits heet de afdeling „Rechtshängigkeit und in Zusammenhang stehende Verfahren" en spreekt artikel 21 van vorderingen die zijn „anhängig gemacht", in welk geval het „später angerufene" gerecht tot verwijzing moet overgaan. Artikel 22 spreekt niet van „Anhängigkeit" maar van „Erhebung", waarmee specifiek op de betekening van het procesinleidende stuk wordt gedoeld. Ofschoon de Duitse tekst van „anhängige" vorderingen spreekt — doch in artikel 22 van „erhobene" vorderingen, terwijl in de Italiaanse, de Franse en de Nederlandse tekst in beide gevallen respectievelijk de woorden „proposte", „formées" en „aanhangig" worden gebruikt —, moet wel beslissend belang worden toegekend aan het begrip „Rechtshängigkeit" dat in de titel van de afdeling voorkomt, en aan de volgorde waarin de vordering bij de gerechten is aangebracht („das später angerufene Gericht" — „il giudice successivamente adito" — „la juridiction saisie en second lieu"), met betrekking tot het tijdstip waarop de aanhangigheid intreedt, zodat de „Anhängigkeit" in de zin van de bepaling slechts van belang is voor zover — en zodra — zij tot formele aanhangigheid („Rechtshängigkeit") leidt.

Bij de vier taalversies moet men tot een eenvormige uitlegging komen. De Italiaanse en de Franse tekst lijken zonder meer steun te bieden aan de hiervóór verdedigde uitlegging, die overigens volstrekt niet onverenigbaar is met de Duitse en de Nederlandse tekst.

Bijgevolg stelt de Italiaanse regering voor, de prejudiciële vraag te beantwoorden als volgt: „Om vast te stellen bij welk gerecht van een Verdragsluitende Staat een vordering het eerst aanhangig is gemaakt in de zin van artikel 21 Executieverdrag, moet worden gezien naar het tijdstip waarop er naar het betrokken nationale recht sprake is van aanhangigheid."

De *Commissie* merkt op, dat het Executieverdrag niets bepaalt over de wijze waarop de vordering voor de nationale gerechten aanhangig moet worden gemaakt. Meer bepaald regelt artikel 21 Executieverdrag niet uitdrukkelijk, of voor het aanbrengen („Erhebung") of instellen („Anhängigmachung") van de vordering bij het gerecht nodig is dat het inleidende stuk aan de wederpartij is betekend.

Een onderzoek van de verschillende, in de artikelen 21 en 22 Executieverdrag voorkomende begrippen:

— „Rechtshängigkeit" („litispendance", „aanhangigheid") (opschrift van afdeling 8)

— „Klage anhängig gemacht" („demande formée", „vordering aanhangig") (artikel 21, eerste alinea)

— „das angerufene Gericht" („la juridiction saisie", „het gerecht waarbij de zaak is aangebracht") (artikel 21, eerste alinea, en artikel 22)

— „Klage erhoben" („demande formée", „vordering aangebracht") (artikel 22, eerste alinea)

levert niets op. Het in de verwijzingsbeschikking uiteengezette verschil in betekenis van „Klageerhebung" en „Anhängigkeit" geldt enkel voor het Duitse procesrecht, waarin die twee begrippen een verschillende inhoud hebben. In de artikelen 21 en 22 Executieverdrag worden ze echter zonder enig materieel verschil in betekenis gebruikt. De Franse tekst maakt geen onderscheid tussen „Klage anhängig gemacht" (artikel 21, eerste alinea) en „Klage erhoben" (artikel 22, tweede alinea): in beide gevallen wordt dezelfde formulering — „demande formée" — gebruikt.

Uit het feit dat het Executieverdrag in een andere context de betekening van

het inleidende stuk vereist, kan echter niet worden afgeleid dat die betekening volgens het Executieverdrag ook noodzakelijk is om de vordering als bij een gerecht aangebracht te kunnen beschouwen. Zoals blijkt uit het rapport-Schlosser over het Verdrag van 9 oktober 1978 inzake de toetreding van Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk tot het Executieverdrag, is in laatstgenoemd land ook zonder betekening van de dagvaarding aanhangigheid mogelijk (PB C 59 van 1979, blz. 71, 125). Dit bevestigt de opvatting die reeds in het rapport-Jenard te vinden is:

„Het Comité heeft beslist dat het niet nodig was in de tekst aan te geven op welk tijdstip een proces geacht moet worden aanhangig te zijn, waardoor de beantwoording van deze vraag aan elk van de nationale wetgevingen wordt overgelaten."

Tegen deze oplossing kan worden ingebracht, dat om wille van een eenvormige uitlegging van het Executieverdrag in alle Verdragsluitende Staten naar een autonome uitlegging van artikel 21 moet worden gestreefd, om te bereiken dat ook de voorwaarden voor het aanhangig maken van vorderingen in alle Verdragsluitende Staten dezelfde zijn. Bij de huidige stand van het gemeenschapsrecht en van de eenmaking van het procesrecht der Lid-Staten is het echter onmogelijk het beginsel van de autonome uitlegging van het Executieverdrag in alle opzichten te verwezenlijken. Zoals het Hof in zijn arrest van 6 oktober 1976 (zaak 12/76, Tessili, Jurispr. 1976, blz. 1473) heeft verklaard, kunnen de begrippen van het Verdrag in voorkomend geval worden opgevat als een verwijzing naar de materiële regels van het recht van de Lid-Staten.

Op grond van het voorgaande moet dus met het nationale procesrecht te rade worden gegaan wanneer het gaat om de vereisten waaraan bij het instellen van een rechtsvordering moet worden voldaan. Dit betekent echter niet, dat de vraag van de verwijzende rechter uitsluitend moet worden beantwoord door verwijzing naar het procesrecht van de in casu respectievelijk in Duitsland en in Italië geadieerde gerechten. Daar het vaak enige tijd duurt voordat een vordering aanhangig is gemaakt (eerst moet het verzoekschrift bij het gerecht worden ingediend, en vervolgens aan de wederpartij worden betekend), rijst voorts de vraag of artikel 21 Executieverdrag op die definitieve aanhangigheid doelt, dan wel op een vroegere fase, bijvoorbeeld de indiening van het verzoekschrift bij het gerecht. Dit is een vraag die door autonome uitlegging van het Executieverdrag moet worden beantwoord; hier ontbreken immers de vorenbedoelde redenen om naar het nationale recht van de Verdragsluitende Staten te verwijzen. Om wille van een eenvormige uitlegging van het Executieverdrag moeten hier integendeel voor alle Verdragsluitende Staten dezelfde beginselen gelden.

Weliswaar kan voor de beantwoording van de gestelde vragen niets worden afgeleid uit de bewoordingen van de artikelen 21 en 22 Executieverdrag. Om hoger genoemde redenen kunnen immers de verschillen in woordkeuze niet worden aangevoerd ten gunste van de ene of de andere opvatting. Het antwoord op de vraag moet dan ook worden gevonden in de context van de andere bepalingen en in de geest en de doelstelling van het Executieverdrag.

Op grond van artikel 21 Executieverdrag kan een bevoegdheid die krachtens een der regels van de artikelen 2-17 bestaat, weer wegvallen. Het gaat hier dus om een uitzonderingsbepaling, die strikt

moet worden uitgelegd. Het vervallen van een bevoegdheid die op zich krachtens de bepalingen van het Executieverdrag bestaat, lijkt slechts gerechtvaardigd indien een vordering al formeel aanhangig is bij het gerecht van een andere Verdragsluitende Staat. Zolang dit niet het geval is, is het niet zeker of het proces daar metterdaad zal worden gevoerd. Zo kan bijvoorbeeld naar Duits procesrecht de vordering vóór de betekening ervan worden ingetrokken, zonder dat dit een formele afstand van instantie betekent. Bovendien mag niet uit het oog worden verloren, dat de verweerder vóór de betekening van het verzoekschrift meestal niet weet dat een vordering tegen hem is ingesteld, zodat hij de exceptie van litispendentie voor een ander gerecht niet kan opwerpen. Dit alles pleit ervoor, om in het kader van artikel 21 Executieverdrag het tijdstip in aanmerking te nemen waarop de vordering formeel aanhangig is geworden.

Daartegenover zou kunnen worden gesteld dat met het oog op de bescherming van de verweerder het voor artikel 21 Executieverdrag beslissende tijdstip van aanhangigheid zo vroeg mogelijk moet vallen, om te voorkomen dat de verweerder — wanneer hij op andere wijze van het instellen van de vordering kennis heeft gekregen — zich door een vertraging in de betekening van het ten gerechte ingediende verzoekschrift niet meer op de exceptie van litispendentie zou kunnen beroepen. Hierbij valt echter in aanmerking te nemen, dat de verweerder door de artikelen 20, 27, sub 2, en 46 Executieverdrag wordt beschermd tegen de wezenlijke nadelen van een verlate betekening. Bij de vraag, welk van twee aanhangige gedingen in het kader van artikel 21 Executieverdrag voorrang moet krijgen, lijkt het dus voor de bescherming van de verweerder niet noodzakelijk om een vroeg tijdstip in aanmerking te nemen.

Op grond van deze overwegingen stelt de Commissie voor, de aan het Hof gestelde vraag te beantwoorden als volgt:

„Om vast te stellen bij welk gerecht de zaak het eerst aanhangig is gemaakt in de zin van artikel 21 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, is voor elk geadieerd gerecht beslissend het tijdstip waarop de vordering daar naar zijn nationaal procesrecht definitief aanhangig is geworden."

III — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 16 februari 1984 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt en vragen van het Hof beantwoord door verweerder in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door J. Blume, advocaat te München, en de Commissie, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur E. Zimmermann, bijgestaan door W.-D. Krause-Ablass, advocaat te Düsseldorf.

Volgens verweerder in het hoofdgeding is het Duitse gerecht onbevoegd, daar de in Italië ingestelde vordering eerder is betekend dan de vordering die in Duitsland is ingesteld. Het woord „Anhängigkeit" is in de Duitse versie van het Executieverdrag niet gebruikt in de zin die het in het Duitse recht heeft.

Het onderscheid in het Duitse recht tussen „Anhängigkeit" en „Rechtshängigkeit" heeft geen gevolgen voor de uitlegging van het Executieverdrag. Als internationaal verdrag tussen meerdere Lid-Staten, moet het autonoom worden uitgelegd.

Bijgevolg moet de vraag van de aanhangigheid worden beantwoord volgens het nationale recht van elke Verdragsluitende Staat. Om te bepalen welk gerecht in de zin van artikel 21 Executieverdrag bevoegd is, moet eerst worden vastgesteld, waar de vordering het eerst definitief aanhangig is geworden. Deze vraag moet worden beantwoord volgens de lex fori van het aangezochte gerecht.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 11 april 1984 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij beschikking van 22 juni 1983, ingekomen ten Hove op 8 juli daaraanvolgend, heeft het Oberlandesgericht München krachtens het Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna: het Executieverdrag) een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van artikel 21 van dit Verdrag.

2 Partijen in het hoofdgeding zijn beiden kooplieden, de een gevestigd te München (Bondsrepubliek Duitsland) en de ander te Mascali (Sicilië). Verzoeker in het hoofdgeding heeft tegen verweerder een vordering ingesteld, tot terugbetaling van het restbedrag van een lening uit de jaren 1975 en 1976. Het verzoekschrift werd op 5 augustus 1976 ingediend bij het Landgericht München I en op 13 januari 1977 aan verweerder in het hoofdgeding betekend. Daarnaast stelde verzoeker in het hoofdgeding op 22 of 23 september 1976 een vordering met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak in bij het Tribunale civile te Catania (Italië); de desbetreffende dagvaarding werd op 23 september 1976 aan verweerder betekend.

3 Het Landgericht verklaarde de vordering niet-ontvankelijk wegens het ontbreken van internationale bevoegdheid. Bij het Landgericht zou de vordering eerst met de betekening van het verzoekschrift op 13 januari 1977 aanhangig zijn geworden (§§ 261, lid 1, en 254, lid 1, Ziviliprozeßordnung), terwijl de aanhangigheid bij het gerecht te Catania reeds met de betekening van een overeenkomstig processtuk op 23 september 1976 een feit zou zijn geweest. Volgens het Landgericht was het gerecht te Catania bevoegd krachtens artikel 21 Executieverdrag.

4 Verzoeker kwam in hoger beroep bij het Oberlandesgericht, waar hij stelde, dat niet het tijdstip waarop het verzoekschrift wordt betekend, beslissend is, maar het tijdstip waarop de zaak bij het gerecht wordt aangebracht.

5 Van oordeel dat het geschil betrekking had op vragen van uitlegging van het Executieverdrag, heeft het Oberlandesgericht de behandeling van de zaak geschorst en het Hof bij beschikking van 22 juni 1983 de volgende prejudiciële vraag gesteld:

„Is voor de beantwoording van de vraag bij welk gerecht van een Verdragsluitende Staat een vordering het eerst aanhangig is gemaakt (artikel 21 Executieverdrag) het tijdstip beslissend waarop de zaak voor de rechter is gebracht (‚Anhängigkeit'), dan wel het tijdstip waarop — door betekening van de vordering aan de verweerder — het geding volledig is ingeleid (‚Rechtshängigkeit')?"

6 Artikel 21 Executieverdrag bepaalt:

„Wanneer voor gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten tussen dezelfde partijen vorderingen aanhangig zijn, welke hetzelfde onderwerp betreffen en op dezelfde oorzaak berusten, moet het gerecht, waarbij de zaak het laatst is aangebracht, zelfs ambtshalve, de partijen verwijzen naar het gerecht bij hetwelk de zaak het eerst aanhangig is gemaakt.

Het gerecht dat tot verwijzing zou moeten overgaan, kan zijn uitspraak aanhouden indien de bevoegdheid van het andere gerecht wordt betwist."

7 Verzoeker in het hoofdgeding meent, dat in de zin van artikel 21 Executieverdrag een vordering aanhangig is op het moment waarop zij bij het gerecht is ingesteld. De Duitse versie van het Executieverdrag gebruikt het woord „anhängig" als equivalent voor het woord „formées" in de Franse versie. Naar Duits recht is een geding „anhängig" zodra het verzoekschrift bij het gerecht is ingediend. Daarentegen is in artikel 22 Executieverdrag de Franse term „formées" in de Duitse versie weergegeven met „erhoben". Volgens verzoeker in het hoofdgeding volgt hieruit, dat het Executieverdrag onderscheid heeft willen maken tussen het aanhangig maken van een vordering in de zin van artikel 21, waarvoor de enkele indiening van het verzoekschrift volstaat, en het aanbrengen van een vordering in de zin van artikel 22, waar-

voor het geding naar het nationale recht van de betrokken Lid-Staat definitief aanhangig moet zijn.

8 Naar Duits recht, aldus verzoeker in het hoofdgeding, geschiedt de betekening van het verzoekschrift door het gerecht en hebben partijen daarop dus geen invloed. De bevoegdheid van het aangezochte gerecht zou echter niet afhankelijk mogen zijn van vertragingen bij de betekening waarvoor dat gerecht zelf heeft te zorgen.

9 Verweerder in het hoofdgeding is van mening, dat het onderscheid tussen de twee, in de artikelen 21 en 22 Executieverdrag als equivalent voor het Franse „formées" gebruikte Duitse termen geen gevolgen mag hebben voor de uitlegging van het Verdrag. Het begrip aanhangige vordering, als bedoeld in artikel 21 Executieverdrag, zou moeten worden opgevat als betrekking hebbend op het definitieve aanbrengen van de zaak, en worden bepaald volgens de lex fori van het aangezochte gerecht.

10 Met betrekking tot het tijdstip waarop een zaak bij een gerecht is aangebracht, stemmen de procedurevoorschriften van de verschillende Verdragsluitende Staten niet overeen.

11 Uit de rechtsvergelijkende gegevens waarover het Hof beschikt, blijkt immers dat in Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland het geding wordt geacht bij het gerecht aanhangig te zijn vanaf het moment waarop de dagvaarding aan de verweerder is betekend. In België geldt de zaak met de inschrijving op de algemene rol als bij het gerecht te zijn aangebracht; die inschrijving dient in beginsel te zijn voorafgegaan door de betekening van de dagvaarding aan de verweerder.

12 In de Bondsrepubliek Duitsland wordt krachtens § 253, lid 1, Zivilprozeßordnung de vordering aanhangig door de betekening van het verzoekschrift aan de verweerder. Deze betekening geschiedt ambtshalve door het gerecht waarbij het verzoekschrift is ingediend. Het stadium van de procedure tussen de indiening van het verzoekschrift bij het gerecht en de betekening wordt als „Anhängigkeit" aangeduid. De indiening van het verzoekschrift is van belang voor de stuiting van de verjaring en voor de inachtneming van procestermijnen, doch bepaalt in geen geval het tijdstip van de aanhangigheid („Rechtshängigkeit"). Uit vorenbedoelde §§ 253 juncto 261, lid 1, Zivil-

prozeßordnung blijkt dat de aanhangigheid intreedt door de betekening van het verzoekschrift aan de verweerder.

13 De vergelijking van deze wettelijke regelingen toont aan, dat men niet tot een gemeenschappelijk begrip aanhangigheid kan komen door de verschillende nationale bepalingen nader tot elkaar te brengen. Nog minder is het mogelijk om — zoals verzoeker in het hoofdgeding voorstelt — een opvatting die typisch is voor het Duitse recht en die zich wegens haar bijzondere kenmerken niet op de andere betrokken rechtsstelsels laat transponeren, tot alle Verdragsluitende Staten uit te breiden.

14 Uit artikel 21 in zijn geheel kan worden opgemaakt, dat een gerecht eerst dan verplicht is om de partijen naar een ander gerecht te verwijzen, wanneer vaststaat dat een vordering tussen dezelfde partijen, met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak, definitief bij een gerecht van een andere staat is aangebracht. Voor het overige geeft artikel 21 geen enkele aanwijzing met betrekking tot de aard van de processuele formaliteiten op grond waarvan men zou moeten aannemen dat een verplichting tot verwijzing ontstaat. Met name zegt het niets over de vraag of de aanhangigheid intreedt door de indiening van het verzoekschrift bij een gerecht, of door de betekening daarvan aan, respectievelijk de dagvaarding van de wederpartij.

15 Daar het doel van het Executieverdrag niet is gelegen in de eenmaking van deze formaliteiten, die nauw met de gerechtelijke procedure in de verschillende staten samenhangen, moet de vraag op welk tijdstip een zaak moet worden geacht definitief bij een gerecht te zijn aangebracht in de zin van artikel 21, voor elk gerecht naar zijn eigen nationaal recht worden beoordeeld en beslist. Dit stelt elk gerecht in staat om, met inachtneming van zijn eigen nationale recht, voor zover het hemzelf betreft, en met inachtneming van het nationale recht van elk ander aangezocht gerecht, voor zover het dit laatste betreft, de chronologische volgorde van meerdere, onder de voorwaarden van het Executieverdrag ingestelde vorderingen met voldoende zekerheid te bepalen.

16 Op de vraag van het Oberlandesgericht München moet mitsdien worden geantwoord, dat artikel 21 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, aldus moet worden uitgelegd, dat als „gerecht waarbij een vordering het eerst aanhangig is gemaakt" is te beschouwen het gerecht waar het eerst is voldaan aan de voorwaarden waaronder tot definitieve aanhangigheid kan worden besloten; deze voorwaarden moeten worden beoordeeld naar het nationale recht van elk der betrokken gerechten.

Kosten

17 De kosten door de Italiaanse regering en de Commissie wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Vierde kamer),

uitspraak doende op de door het Oberlandesgericht München bij beschikking van 22 juni 1983 gestelde vraag, verklaart voor recht:

Artikel 21 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, moet aldus worden uitgelegd, dat als „gerecht waarbij een vordering het eerst aanhangig is gemaakt" is te beschouwen het gerecht waar het eerst is voldaan aan de voorwaarden waaronder tot definitieve aanhangigheid kan worden besloten; deze voorwaarden moeten worden beoordeeld naar het nationale recht van elk der betrokken gerechten.

Koopmans Bahlmann

Pescatore O'Keeffe Bosco

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 7 juni 1984.

Voor de griffier

J. A. Pompe

adjunct-griffier

De president van de Vierde kamer

T. Koopmans